

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת

דף ס"ב

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

עומק הדף

דף סב

תוכן

- א. אם יכולה אשה למחול על חיוב העונה
- ב. יסוד קביעת הזמן לחיוב העונה
- ג. אם הזמן לקיום מצות פרו ורבו נקבע דוקא בזמן חיוב העונה
- ד. הכח הגדול הניתן לדיבור מפה קדוש

(א) אם יכולה אשה למחול על חיוב העונה

- א. הגמ' מקשה (סוף סא:), 'ברשות כמה' [מהו שיעור הזמן שיוכל אדם לצאת מביתו ולבטל מחיוב עונה ברשות אשתו], ומתרצת הגמ', 'כמה דבעי' [הכל כפי מה שהאשה מסכמת]. וכתב המגיד משנה (הל' אישות פט"ו ה"א), שסוגיא זו היא המקור לדברי הרמב"ם (שם), שפסק, שאשה שהרשה את בעלה להימנע מעונה, הרי זה מותר.
- ב. המשנה למלך (הל' אישות פ"ו ה"י) הקשה, היאך יכולה אשה למחול על חיוב העונה, הא קיי"ל שאדם שקידש אשה על מנת שאין עליו חיובי אישות, בדבר שבממון תנאו קיים, כגון לגבי שאר וכסות, אבל לא לגבי עונה, וטעם הדבר מבואר ברש"י, משום שביטול העונה הוא צער הגוף, ולא ניתן למחילה, שנמצא שמתנה על מה שכתוב בתורה.
- ג. המשנה למלך תירץ, שמה שיכולה האשה ליתן לרשות לבעלה לבטל עונתה, אין זה מטעם מחילה, שבאמת מחילה לא מועילה לבטל חיוב עונה, אלא הוא מטעם נתינת רשות, שאינה תובעת מבעלה את חובתו, וכל זמן שאינה תובעת העונה, מותר לבעל להימנע מעונתה. אך כתב, שאם חזרה ממחילתה ותבעה את עונתה, פשיטא ששוב חייב הבעל לקיים העונה.
- ד. הגרי"ש אלישיב הקשה על המשל"מ, מהא דדנה הגמ', 'חמר ונעשה גמל מאי', ופירש"י, 'נישאת לו כשהוא חמר, מהו ליעשות גמל שלא ברשות'. והראשונים ביארו [עיין בשיטמ"ק], שנתנה לו רשות להיות גמל, אך אח"כ בא לתבוע עונתה. והקשו הראשונים, הא כבר נתנה רשות להיות גמל, והיאך יכולה לחזור מזה. והקשה הגרי"ש אלישיב, שלפי המשל"מ קושיא זו לא קשה מידי. [ועי' הפלאה שם].
- ה. הגרי"ש אלישיב כתב ליישב קושיית המשל"מ באופן אחר, די"ל דמה שאין האשה יכולה למחול על חיוב העונה, משום הדין דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, זהו רק באופן שבאה לעקור את חובת העונה לגמרי, שבזה מבטלת דין התורה, אבל יכולה למחול ולמעט את שיעור העונה, שאין זה נחשב עוקר דבר מן התורה.

(ב) יסוד קביעת הזמן לחיוב העונה

- א. הגמ' דנה בפירוש 'טיילין' במשנה, שזמן עונתם הוא בכל יום, ומביאה הגמ' כמה ציורים בבני אדם שיכולים לקיים שיעור עונה כזה, כגון ר' שמואל בבר שילת 'דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה', וכגון 'מפנקי דמערבא', שהם בריאים ובעל כח לתשמיש.
- ב. האגרות משה (אהע"ז ח"ג סי' כח) הקשה, היאך יתכן שחז"ל חייבו אנשים כאלו לקיים מצות עונה בכל יום, הלא אין רוח חכמים נוחה ממי שרגיל ביותר אצל אשתו, שהרי חזינן שעזרה תיקן טבילה לבעל קרי, 'כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין' כמ"ש השו"ע (או"ח סי' פח סעי' א), והאריך להוכיח, דלאו דוקא בת"ח, אלא גם בכל אדם אין רוח חכמים נוחה מזה.
- ג. האג"מ כתב ליישב קושייתו, על פי יסוד גדול בעיקר קביעת הזמן לחיוב העונה. וכתב, שמדאורייתא עיקר חיוב העונה הוא בשעה שהאשה משתוקקת לבעלה. ויסוד קביעת הזמנים המובאים במתני' הוא, שטבע האשה היא שמשתוקקת לבעלה לפי כחו של הבעל, שאם היא יודעת שבאיזה זמן מסויים יש לו כח לתשמיש, היא משתוקקת אליו, ולפיכך באותו הזמן חל על הבעל חובת העונה.
- ד. ועל פי זה כתב האגרות משה, שלגבי טיילין, בודאי אין מסתבר לומר שנשותיהם משתוקקות להם בכל יום, אלא צ"ל, שיסוד חיוב העונה של טיילין הוא מחמת צער האשה, שכיון שהיא יודעת שיש לו כח וזמן לתשמיש, ממילא אם אינו מזדקק לה היא חוששת מפני שהוא אינו רוצה בה, ומצטערת מזה הרבה, ולפיכך קבעו חז"ל זמן עונתם בכל יום.
- ה. אך כתב האגרות משה, שזהו דוקא קודם תקנת עזרה, שביד הטיילין להזדקק לנשותיהן בכל יום, אבל אחר תקנת עזרה, אם אינן מזדקקין לנשותיהן אינן מצטערות מזה, משום שהן יודעות שהטעם שבעליהן אינן מזדקקין להן הוא מפני טירחה, שצריכים לטבול, ושוב אין טעם לחייבם בעונה בכל יום.

ג) אם הזמן לקיום מצות פרו ורבו נקבע דוקא בזמן חיוב העונה

- א. הגמ' מקשה סתירה, דבמשנה איתא, 'הפועלים שתיים בשבת', ואולם בברייתא איתא, 'הפועלים אחת בשבת'. ומתרתת הגמ', לא קשיא, כאן בעושיין מלאכה בעירין, [באופן כזה החיוב הוא ב' בשבת], כאן בעושיין מלאכה בעיר אחרת, [באופן כזה החיוב הוא א' בשבת].
- ב. התוס' (ד"ה והתניא) העירו, שמובא במשנה ב' דינים נפרדים: א. עיקר קביעת זמן העונה, וזהו דקתני, 'העונה האמורה בתורה'. ב. מי שרוצה לשנות ממנהגו בעונה, וזהו דקתני, 'התלמידים יוצאין לת"ת כו', הפועלים שבת אחת. ועפ"ז הקשו, מהו חידוש הברייתא, שפועלים שעובדים בעירם, קביעת זמנם היא א' בשבת, הא פשיטא, דמבואר במשנה שאפילו בפועלים שרוצים לשנות מספיק בפעם א' בשבת.
- ג. העטרת שמואל העיר, שלכאו' קושיא זו תלויה בנידון גדול שדנו בו המפרשים. דהנה הרמב"ם (הל' אישות פט"ו ה"א) כתב, שיכולה אשה למחול על הזמן שנקבע לעונתה, אם כבר קיים הבעל מצות פריה ורביה, אבל כל זמן שלא קיים המצוה, לא נפיק חיובו על ידי מחילת אשתו. ומבואר שנקט, שחיוב הבעל לקיים מצות פרו ורבו נקבע בזמן קביעות חיוב העונה.
- ד. אולם הנצי"ב בספרו העמק שאלה (וזאת הברכה סי' קסה) נקט, שמצות תשמיש מצד פרו ורבו, ומצות תשמיש מצד חיוב העונה לאשתו, הן שתי מצוות נפרדות שאינן תלויות זו בזו כלל, ואין הזמן לקיום מצות פרו ורבו נקבע דוקא בזמן קביעות חיוב העונה.
- ה. וכתב העטרת שמואל, שלכאו' יש להוכיח מקושיית התוס', שנקטו כדעת הנצי"ב, ולא כדעת הרמב"ם. שהרי לפי הרמב"ם יש חידוש גדול בזה שקביעת זמן העונה לפועלים נקבע בא' בשבת, אע"פ שכבר מבואר במשנה שמותר לפועל לשנות ולצאת עד פעם א' בשבת, שע"י קביעת הזמן לחיוב העונה נקבע גם הזמן לקיום מצות פרו ורבו, וא"א ללמוד זמן זה ממה שמותר לפועל לצאת א' בשבת, שא"ז קביעות זמן.

ד) הכח הגדול הניתן לדיבור מפה קדוש

- א. הגמ' מביאה מעשה נורא עם ר' יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' ינאי, שהיה רגיל לבא לביתו בכל ערב שבת, ובזמן שהיה בא, עמודא דנורא היה נראה בפניו, ופעם אחת היה נמשך בלימודו, ולא בא קודם השבת, ור' ינאי חשב שבודאי מת, שאם לא כן לא היה ביטל עונתו, וסיים הגמ', 'הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה' [דר' יהודה בריה דר' חייא].
- ב. הקובץ שיעורים (אות כח) העיר הערה חשובה, שלכאו' יתכן שלא שייך כאן הכלל ד'כשגגה שיוצא מלפני השליט', שהרי לא היתה כוונת ר' ינאי כלל שימות ר' יהודה, אלא שחשב שכבר מת, ורק באופן שצדיק כיון לאיזה דבר, אך כיון לכך מחמת איזו טעות, בזה מובן שפיר הכלל ד'כשגגה שיוצא מלפני השליט'.
- ג. וכתב הקובץ שיעורים, שמכאן מוכח יסוד חדש, שדיבורו של פה קדוש יש בו כח גדול לפעול בעולם אפילו בלא שום כוונה.
- ד. וכן מצינו יסוד זה בספר החינוך, שכתב (מצ' רלא) וז"ל, 'בהיות נפש המדרבת שבאדם חלק עליוני כו', נתן בה כח רב לפעול אפילו במה שהוא חוץ ממנו, ועל כן ידענו ונראה תמיד לפי חשיבות נפש האדם כו', ימהרו דברים לפעול בכל מה שידברו עליו'.
- ה. אך כתב בספר אילת השחר, שדברי הקובץ שיעורים אמורים דוקא באופן שאיזה דבר נעשה שלא כהוגן, ויש להצדיק איזו קפיידא על זה, אפילו איזה תביעה קלה, אז יוכל דיבורו לגרום היזק, אבל דיבור בעלמא בלא שום קפיידא כלל אינו מזיק, ובזה לא שייך הכלל הנ"ל, 'כשגגה שיוצא מלפני השליט'.

דרף סב

אם מצות עונה היא מדאורייתא, ומדוע אין מברכים על קיומה

המשנה מפרטת זמני חובת העונה לכמה סוגים שונים של פועלים. ודינים אלו מובאים להלכה בשו"ע (אהע"ז סי' עו סעי' א). וכפשוטו חיוב זה הוא מן התורה, וכלשון המשנה, 'העונה האמורה בתורה', וכן נפסק ברמב"ם (הל' אישות פי"ב ה"ב) וז"ל, 'שלשה מהן מן התורה, ואלו הן שארה כסותה ועונתה כו', עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ וכו'. וכן נקטו רוב הראשונים. אולם היראים (סי' קיז) הביא צד שהחיוב הוא רק מדרבנן, וז"ל שם, 'ולר' אליעזר בן יעקב מזונות ועונה דרבנן', אך הביא שני צדדים בזה, ולא הכריע הדבר להלכה.

עוד נחלקו הראשונים לגבי המקור לחובת העונה [לפי שיטת הסוברים שחובתה מן התורה]. רש"י והרמב"ן על התורה (שמות כא, י) כתבו, שדין זה נלמד מהא דכתיב (שם) 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע', ופירשו ש'עונה' הוא תשמיש המטה. אולם בהעמק שאלה (שאלתא ס) ביאר בדעת השאלות (שם), שחובת עונה נודע מסברא, ואין צריך לזה שום קרא, וז"ל שם, 'עונה לא צריך קרא כו', הסברא נותנת שעל זה נשתעבד, והכל יודעין למה כלה נכנסה לחופה, וגם כי נאסרה על ידי בעלה להשיג הנאה זו ממקום אחר, ואם כן הוא גוזל הנאתה ממנה כו', כלל דעת רבינו, דכסות מפורש תורה, ועונה לא צריך קרא, ומזוני דרבנן'.

ומתוך מחלוקת הנ"ל במקור חובת עונה, יוצא נפק"מ לגבי קושיא מפורסמת שהקשו האחרונים בענין מצות עונה. במור וקציעה (או"ח סי' רמ) ובהלכות קטנות (ח"א סי' קלז) הקשו, למה לא תיקנו חז"ל ברכה על קיום מצות עונה, כמו שתקנו על שאר מצוות. וז"ל המור וקציעה, 'יש שאלה מדוע לא תקנו ברכה לפני התשמיש כשהוא לקיים מצות עונה כדרך שקבעו ברכה לכל המצות המעשיות ואף זו מצות עשה גדול הוא וראשון שבתורה'.

וקושיא זו תליא במחלוקת הראשונים הנ"ל. שלפי שיטת רש"י והרמב"ן יש לתרץ, שחובת עונה אינה מצות עשה, אלא היא מצות לא תעשה שלא להימנע מעונה, שהרי כתוב בתורה 'ועונתה לא יגרע', והרי לא תקנו ברכות המצוות אלא על קיום מצוות עשה. וכן צידד המור וקציעה, וז"ל, 'עוד יש לומר דבמצות עונה לא משכחת מצות עשה, אלא אזהרה ומניעה, ועונתה לא יגרע, ועשה הבא מכח לאו לאו הוא, ואין מברכין על המניעות'. אבל לפי שיטת השאלות, שחובת עונה נודע מסברא, עדיין צ"ע מדוע אין מברכים על קיום המצוה.

אך המור וקציעה הביא עוד תירוץ לקושייתו, והוא אתי שפיר גם לפי שיטת השאלות. והוא, שאין לברך על קיום מצות עונה, משום שהפעולה שמקיימת מצות עונה היא תשמיש המטה, והרבה פעמים פעולה זו אינה מצוה, אלא רשות בעלמא, וגם לפעמים אין האדם מכוין לקיים המצוה על ידי פעולתו, ובאופנים אלו אי אפשר לברך, ושוב עשו לא פלוג, ולא תקנו ברכה כלל בפעולה זו. וז"ל שם, 'ואפילו אותן של מצוה, על פי הרוב אין האדם מתכוין אלא להנאתו כו', נמצא הברכה כמעט לבטלה, על כל פנים בביאה דרשות מיהא ודאי הויא ברכה לבטלה, ולא פלוג רבנן'. וע"ע בספר יד אהרן (או"ח סי' רמ) שהביא עוד שתי תירוצים לקושיא הנ"ל, א. שעיקר המצוה הוא פרו ורבו, ומצוה זו מתקיימת בשעת לידת הבנים, ולכן אי אפשר לברך בשעת התשמיש. ב. הרשב"א כתב, שאין לברך על מצוה שקיומה תלויה בדעת אחרים.

אך לפי כל תירוצים הנ"ל, לדינא אין מברכים על קיום מצות עונה, ולא דנו אלא בטעם הדבר שאין ראוי לברך. אולם היעב"ץ בספרו עמודי שמים (דרף שכז) הביא צד שבאמת תקנו חז"ל ברכה על מצות העונה, והיא ברכת המפיל, ופירש שזהו מה שאנו אומרים 'תהא מטתי שלמה'. וז"ל שם, 'תהא מטתי שלמה, אם אשמש מטתי לא יהא פסול בזרעי, נראה שכוונת חז"ל לכלול בברכה זו ולפטור הנאת תשמיש המטה, ולפי זה יש מכאן קצת סמך אם רוצה לשמש מטתו יקרא ויברך קודם וכו'.

דרף סב

מדוע לא מובא במשנה זמן עונת ת"ח

גמרא:

עונה של תלמידי חכמים אימת אמר
ר' יהודה אמר שמואל מערב שבת
לערב שבת אשר פריו יתן בעתו אמר
ר' יהודה ואיתימא ר' הונא ואיתימא ר'
נחמן זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה בשם שמואל, שזמן עונת תלמיד חכם הוא בכל ליל שבת. וברש"י ביאר הטעם לזמן זה, משום ש ליל שבת הוא ליל תענוג ושבייתה והנאת הגוף.

והקשו הרבה מפרשים, מדוע לא מובא דין זה להדיא במתני' לעיל (סא): כשקבע התנא זמן עונה לשאר בני אדם, 'הטיילין בכל יום, הפועלים ב' בשבת, החמרים א' בשבת וכו'.'

ומצינו בדברי הראשונים והאחרונים ד' תירוצים לקושיא זו:

א. המהר"ם שיף תירץ, שלא פירש התנא להדיא זמן עונת ת"ח, שת"ח צנועים בתשמיש.

ב. הר"ן תירץ על פי יסוד גדול, שאין לת"ח זמן קבוע לעונה, שמותר להם לטרוח בלימודם אפילו בזמן העונה, והא דאמר' עונת ת"ח בליל שבת, זהו רק אם לא נתחדש דבר בלימודם.

ג. הפנ"י כתב גם כן שאין לת"ח זמן קבוע לעונה, אך כתב ביאור אחר בהא דעונת ת"ח בליל שבת, שאין זה מדין עונה כלל, אלא משום עונג שבת, ועפ"ז תירץ, דלא מובא זמן זה במשנה, משום שאינו מצד מצות עונה אלא מצד מצות עונג שבת.

ד. התוס' יו"ט תירץ, שלא מובא זמן עונת ת"ח בליל שבת במשנה, משום שזמן זה לאו דוקא, שעיקר זמן עונת ת"ח הוא פעם א' בשבת, אלא שדרך ת"ח לקיים עונתם בליל שבת.

ולפי דברי התוס' יו"ט יוצא חידוש לדינא, שת"ח שלא קיים עונתו בליל שבת חייב לקיימה בימות החול, שהרי עיקר זמן עונתו אינו דוקא בשבת, אלא הוא פעם א' בשבוע. וכ"כ ההפלאה. אולם החיד"א בספר מחזיק ברכה נחלק על זה, וכתב לדינא, שעיקר זמן עונת ת"ח הוא דוקא בליל שבת, ואם לא קיימה בזמן זה, אינו חייב להשלימה בימות החול.

תמצית מראי מקומות

א. גמרא

מביאה בשם ר' יהודה אמר שמואל, שזמן עונה של תלמידי חכמים הוא בכל ליל שבת.

קושיא

ב. מהר"ם שיף ד"ה עונה של ת"ח

העיר הערה גדולה, מדוע לא הובא דין זה להדיא במתני' (סא:), כמו שהובא שם זמן עונה של שאר בני אדם.

ומצינו בדברי הראשונים והאחרונים כמה תירוצים לקושיא זו, כמו שיתבאר.

תירוץ א'

ג. מהר"ם שיף ד"ה עונה של ת"ח

תירץ, שלא רצה התנא לכתוב מפורש זמן עונת ת"ח, מפני שהם צנועים בתשמיש המטה.

ד. קרבן נתנאל אות צ

הביא דברי המהר"ם שיף, והוסיף, שמ"מ רמז התנא לזמן עונת ת"ח, דקתני 'החמרים א' בשבת', ו'חמר' הוא רמז לת"ח, כדכתיב (בראשית מט, יד) 'יישכר חמר גרם', וזמן עונת ת"ח הוא א' בשבת, ונקבע בליל שבת.

תירוץ ב'

ה. ר"ן כו. מדפי הרי"ף ד"ה ותמהני

הקשה כמו המהר"ם שיף, ותירץ יסוד גדול, שזמן עונת ת"ח לא מובא במשנה, משום שבאמת אין לת"ח זמן

קבוע לחיוב עונה, שמותר להם לטרוח בלימודם אע"פ שע"ז נתבטל זמן העונה, וזה מותר אפילו בליל שבת, והא דאמרי' עונת ת"ח בליל שבת, היינו כשלא נתחדש להם דבר בלימודם.

ו. בני אהובה להרמב"ם הל' אישות פי"ד ה"א

הביא דברי הר"ן, וכתב להוכיח, שאע"פ שאין חיוב לת"ח לקיים עונתו בליל שבת אם הוא טרוד בלימודו, מ"מ מצוה איכא.

תירוץ ג'

ז. פני יהושע סא: במשנה

כתב כעין יסודו של הר"ן, שבאמת אין חיוב לת"ח לקיים עונתו א' בשבוע, וביאר הטעם, לפי שנשותיהם של ת"ח מתרצות בכך, כדי שבעליהן יתרבו בתלמודם.

אך כתב ביאור אחר בהא דעונת ת"ח בליל שבת, שאין זה משום מצות עונה כלל, אלא מצד מצות עונג שבת.

ועפ"ז תירץ הא דלא מובא במשנה דין עונת ת"ח בליל שבת, דמתני' עוסק במצות עונה, ועונת ת"ח בליל שבת היא משום עונג שבת.

תירוץ ד'

ח. תוס' יו"ט על המשנה ד"ה התלמידים

כתב לתרץ קושיית הר"ן, שעיקר זמן עונה של ת"ח הוא א' בשבוע, [כמו חמרים במתני'], ולא דוקא בליל שבת, אלא שדרך ת"ח הוא לקיים מצות עונה בליל שבת, שזהו זמן שביתת הגוף, ולכן לא שייך להביא דין זה במשנה, כיון שמעיקר הדין זמן העונה אינו דוקא בשבת.

ט. **תלמידי ר' יונה** הובא בשיטמ"ק ד"ה מערב

כתב, שעיקר זמן עונה של ת"ח הוא פעם א' בשבוע.

ומבואר דנקט כשיטת התוס' יו"ט.

י. **הפלאה** לרש"י ד"ה מערב שבת

כתב גם כן, שעיקר זמן עונה של ת"ח הוא פעם א' בשבוע, ועפי"ז כתב חידוש לדינא, שת"ח שלא קיים עונתו בליל שבת, חייב לקיימה בימות החול, שעיקר החיוב הוא פעם א' בשבוע.

יא. **מחזיק ברכה** להחיד"א, או"ח סי' רמ אות ו-ז

כתב, שעיקר זמן עונה של ת"ח הוא דוקא בליל שבת, ות"ח שנאנס בליל שבת אינו חייב להשלים עונתו בימות החול.

ודלא כשיטת הפלאה.

לוי רבינו אף על פי פרק חמישי בתובות אשר

[דף סב ע"א - סג ע"ב]

לכרז הוזה נמי כשאומרת איני ניוזנת ואיני עושה לה מיפטורה אלא מעשיית אמר אכל כל שאר המלאכות היא מחוייבת לעשות ובהא פליגי ר' יוסי ברי מנינא סבר דבשאר מלאכות מיקריא נמי מורדת לפחות מחובתה ורב הונא סבר דלא מיקריא מורדת משאר מלאכות וכן היה נראה קמ"ל מדאמר לעיל (דף ע"ג) מידי דקין ממדי דקין אכל אי אכפער לימר כן דתמן לקמן (דף סד.) אם היאה מניקה פוחתין ממעשה ידיה ולא דוקא נקט מניקה אלא ה"ה טוחנת ואופה וכל שאר מלאכות פוחתין לה והאי דנקט מניקה משום דליירי במשרה אשמו ע"י שלש דאינה לא טוחנת ולא אופה דכיון דאינה צביח היאך תעשה זרבי הוצא אלא ודאי לא אמרו שהאשה עושה חמש סלעים אלא במשרה אשמו ע"י שלש שאינה עושה שום מלאכה:

ל"ב תנן וכן המורד בשלמא למ"ד מתשמיש כי היכי דאיהי משעבדא ליה איהו נמי משעבד לה אלא למ"ד ממלאכה למלאכה מי משעבד לה אין באומר איני ון ואיני מפרנס מכאן היה רוצה להוכיח רבינו אליהו ז"ל שאדם מחוייב להשכיר את עמו לעשות מלאכה לפרנס את אשמו מדקאמר באומר איני ון ואיני מפרנס משמע דהוי מורד ממלאכה שהוא משעבד לה לעשות כדי לזונו ולפרנסה וגם מספר כחובתה הוא מוכיח שכחוה בה אלא אפלה ואוקיר ואזון ואפרנס יחיבי ור"ח אומר מהכא אין ראייה דהכי פירושה באומר איני ון ואיני מפרנס דהיינו מרד האיש כנגד מרד האשה דמרד האשה היינו במלאכה שחמת מוצאותיה ומרד האיש הוא ממוזנות שהן כנגד מעשה ידיו ומכחובתה אין להוכיח דאפשר אינו רוצה לומר שכירות אלא עבודה שדרך האשה לעבוד בביתו ענין לתרום ולזרוע. והאמר רב האומר איני ון ואיני מפרנס יוציא וימן כחובה כלומר מה חוספת שייך הכא הואיל וצריך לגרשה מיד וזמניה דמשמע דלשמואל ינחא דאמר לקמן בשליחי פרק המדיר (דף ע"ג) עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ולדידיה נמי קשה הואיל וכופין אותו לזון מיד מאי חוספת שייך הכא הי"ל דלדידיה (נמי) ודאי ינחא הואיל ואינו רוצה לזונה אלא בפסייה נקרא מורד ומוספין לה על כחובתה דאין אדם דר עם נחש כפסייה [פ] מדי דהוא אכל מורד דחייב לזונה וגם מוספין לה על כחובתה ובע"ג דאמר רב הונא דמורדת ממלאכה לא היא מורדת משום דמאי לזימיר איני ניוזנת ואיני עושה אכל איש דלא מצי לזימיר איני ון ואיני מפרנס ואיני מקבל מלאכותי נקרא מורד אם אינו ון אם אינה מספקת במעשה ידיה [ק] מוספין לה על כחובתה אע"פ שכופין אותו לזון ואי"ח דמשמע דלא פריך אלא למאן דאמר ממלאכה אכל למאן דאמר מתשמיש ינחא דפשיטא דכי היכי דאמר רב האומר איני ון ואיני מפרנס יוציא וימן כחובה הכי נמי מתשמיש וכי מה בעל לה שיופיה לה על כחובתה היא שתחנן כל ימיה ועוד אמרינן לעיל (דף ע"ג) האומר אי אפשי אלא אני בצדי היא בצדיה יוציא וימן כחובה וכ"ש מוגע ממנה מתשמיש וי"ל דאין הי"ג דמאי לזימיר וליטעמך ולפי המסקנה ינחא דקאמר ולא לזימירי בה בעי אם היא רוצה כופין לנארה ואם היא רוצה ימחיו שמה יחזור צו וצנינים מוספין על כחובתה וכן לשמואל אע"פ שכופין אותו לזון מוספין על כחובתה כדפרש"ח וכן מורדת מתשמיש אפי' שהבעל משמש עמה בע"כ פוחת מחובתה [א] והלכתא כרב הונא דאמר רב הונא הכי נמי מורדת אמר אמירא דלמורה בעינא ליה ומלכתא כרב הונא שמעינן מינה דמתשמיש היא מורדת כרב הונא. ואין נ"ל ראייה דאמירא אליבא דרבי"ע קאי ועוד משום דבעי לקומו למילתיה אכל אי אמרה מאיש עלי. ולמאי דפרש"ח דרב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה שחאמר לבעלה איני ניוזנת ואיני

הגהות הגר"ם [ג] לפינוי רבה:

קא יהי רשות עבדין להקל כרבי. והטעם בכל יום מאי טעמיה אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכל מדידיה ושמי מדידיה וגי בטולא דאפדי [ב] ולא חילף פריסקא דמלאכה אצביה. הפועלים שהם בשבת וההניח הפועלים אחת בשבת לא קשיא כאן עושה מלאכה בעירו כאן עושה מלאכה בעיר אחרת וצאים בכל לילה וליום הפועלים שבת אחת שיוצאין שבעת ימים וציום השמיני צאים לביהם מיירי בפועלים שאינם ליום צביהם בלילות: החמירין אחת בשבת א"ל רבא בר חנין לאצבי איכפל חנא לאשמועינן טייל ופועל לענין המדיר את אשמו דהא ליכא מאן דמייחזי בצוגה בחור השבת אלא הך [דף סב ע"ב] אמר ליה אכוליה ופא ששה חמשיס קאמר אמר ליה איני דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. א"ל [ג] רבא בר רב חנן לאצבי חמר ונעשה גמל מאי אמר ליה רוצה אשה בקב ותפלות ממעשה קצין ופרישות וכן כולם לבד מטייל ונעשה תלמיד חכם דכיון דמאי אלא חמיר בעיר וגם שהוא לומד אינה מקדמת דברי רבי אליעזר. אמר רבא הלכה כרבי אליעזר אמר רב אדא בר אבהו זו דברי רבי אליעזר אכל חמשיס אומרים * יוצא אדם לתלמוד חורה שמים ושלש שנים שלא

בגשות אמר רבא סמכי רבנן אדרב אדא בר אבהו ועבדי עובדא כפשיהו. רב אלפס לא הוצא דברי רב אדא בר אבהו משום דקבר דהלכה כרבי אליעזר והרמ"ה פסקו כרב אדא בר אבהו [ג] מדקאמר סמכי רבנן אדרב אדא בר אבהו וקא עבדי עובדא כפשיהו [ג] * דאע"ג דהלכתא הכי לא מייבטי לעגוי לנפשיהו כולי האי דמחוק שדמעשה מריה אינחא קרובה ודמיה לא דאמר"י לעיל דאורחא דמילתא כמיה דאע"ג דיהבא ליה רשותא ענה טובה קמ"ל שלא יעגנה אע"פ שהוא אצרות: [ג] עונה של תלמודי חכמים ומוחמת טורח רב יהודה מערב שבת לע"ש שנאמר אשר פריו ימן צעמו אמר רב יהודה זה המשמש מטמו מערב שבת לערב שבת:

ל"ד תנן [דף סג ע"א] **בותר"י** המורדת על בעלה פוחתין לה מכחובתה צביה דינרין צביה רבי יהודה אומר צביה טרפשיקין ועד מתי הוא פוחת עד כדי כחובתה רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך שאם תפול לה ירושה ממקום אחר יחזור ויגבה ממנה וכן המורד על אשמו מוספין לה על כחובתה שלשה דינרין צביה ר' יהודה אומר ג' טרפשיקין:

ל"א גמ' מורדת ממנה רב הונא אמר מתשמיש רבי"ח אמר ממלאכה רב הונא אמר מתשמיש אכל ממלאכה לא היא מורדת רב הונא לטעמיה דאמר לעיל (דף ע"ג) יכולה אשה שחאמר לבעלה איני ניוזנת ואיני עושה ור"י ברי מנינא סבר כריש לקיס דאמר שיכול לכופה למעשה ידיה הלכך נקראת מורדת ואי"ת וכיון שיכול לכופה למלאכה אמאי נקראת מורדת לפחות מכחובתה יכפוה בשוטים עד שחעשה מלאכה וי"ל דאפילו הכי היא מורדת הואיל ואינה עושה מלאכה אלא ע"י כפיה ואין לומר דשפיר סבר ר' יוסי ברי מנינא כרב הונא דיכולה לומר איני ניוזנת ואיני עושה אפילו הכי מורדת ממלאכה

הגהות הגר"ם א' ואע"ג דהלכתא הכי לא מייבטי להו לעגוי לנשותיהן כולי האי:

קרבן נתנאל

שמן מחבת הא ק"ל רב ור"י הלכה כר"י. וי"ל כיון דהא לא פליגי לענין דינא דהא היא עומת לו רשות כי אם בעל לנאח ידי שמים: ה"ג אורחא דבולתא דהיא: [ג] ולא חילף פריסקא דר"ב אבביה. ולפסוקי מפקין דמערבא משום דאצבי מפרס לה הכי: [ג] ה"ג אורחא דקבתי בות"י הפועלים שבת אחד טיירי בפועלים שאינם צנינים בביתם בלילות שיוצאין שבעת ימים וציום השמיני באים צביהם. והוא מי ר"י בר ברוך ועי' חוק' ד"ה והנחיא: [ג] מדקאמר סמכי רבנן ועבדי עובדא כפשיהו. אע"פ דהוי נענשים מאי מיימו רחמי וי"ל דהוי רבנן נענשים מחמת שמסוס שמעתייהו ועבדי הונן: [ג] ואע"ג דהאביתא הכי. לאו כיומא מלתא דהרמ"ה היא אלא שרבי הוסיף על דברי הרמ"ה ואמר אע"ג דהלכתא כרב אדא בר אבהו אפי"ה לא מעני לארזי נפשיהו. וכן פי' הב"ח ודלא כהר"ב ס"י ע"ז: [ג] עונה ש"ל ת"ח איבותי ובר. ודלא דמפרס כמנתי עונה של ת"ח עיין בצר"ח ובחדושי מהר"ם ש"ח ראינו לפי שטעמים בשמיש לא פרסמו התנא וליף מקרא גמלים מניקות וצנינים ופרש"י לפי שטעמים בשמיש לא פרסמו הכתוב ע"כ ואי מוסף על דבריה דהתנא רמו עונת ת"ח נחאי דקאמר התנאים אחד שבת רמו כזה ג"כ עונת ת"ח ע"ד ישכר מורד גרס: [ק] בירי דהוה אב"י

קיצור פסקי הרא"ש

האומר מיד ואם רוצה ממנות אולי יחזור וצנינים מוספין לה על כחובתה ג' דינרין לטעמי: **ל"א** הא דתנן שבעה משקל ה' סלעים של אמר היינו כשאני עושה שום מלאכה אחרת אכל אם יש לה מלאכה אחרת פוחתין לה מה שהעיר: **ל"ב** האיש צריך להשכיר עמו כפועל לעשות מלאכה כדי לזון את אשתו ולר"ת א"י:

קובץ מפרשים (ב) כתב הרמב"ם וכו'. ועיין בחוספות ריש המדיר ובש"ע מזה: [א] רבין:

שדה צופים דף סג ע"א אין באומר איני ון ואיני מפרנס. הא"ש צנינים ס"י ס"י א:

הרמב"ם כחכמים דיוצאין ללמוד אפילו ב' וג' שנים שלא ברשות אין מקום לאבעיא זו, ולכך השמיטו הרמב"ם.

שם בהלכה ב. ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות וכו'. כתב

הטור בסימן ע"ו וז"ל, כתב הראב"ד דכל מי שתורתו אומנתו יכול לילך בכל מה שתתן לו רשות. ולא ידעתי למה כתבו בשם הראב"ד הלא הוא גמרא ערוכה שם בכמה עובדא בתנאי ואמוראי שהיו הולכין ברשות אפילו י"ב שנה. ואפשר דעיקר בא לאשמעינן לשלול ההיפך דדוקא בתורתו אומנתו יש לילך ברשות כמה דבעי כאותן שהזכירו בש"ס שהי' תורתן אומנתן, אבל במי שאין תורתו אומנתו אין לו לעגן את אשתו אפילו ברשות, אך רמ"א שהעתיק שם בהגה סעיף ה' בשם הראב"ד ואם נותנה לו רשות תלמוד חכם יכול לילך בכל מה שתתן לו רשות ולא הזכיר תורתו אומנתו, ש"מ דלא ס"ל קפידא הלזה, דודאי ההולך לתורה קרוי תורתו אומנתו. ולכן נראה לומר דבכל הני עובדא הנזכרים בגמרא הי' נפסק כן ביניהם בשעת נשואין ואדעתא דהכי כונסה, אבל כונסה סתם ואח"כ נתנה לו רשות הו"א דלא מהני רשות דכמו שאין בידה לבטל כתובה כך אין בידה לבטל עונה, קמ"ל הראב"ד דמהני רשות גם בזה, ומיהו נראה דיש רשות בידה לחזור אימת שתרצה, דהא רבי יהודה ס"ל דעל שאר וכסות יכול הוא להתנות משום דיכולה למחול, ובעונה אינו מועיל תנאי דאין בידה למחול וכאן אמרינן דיכולה למחול. ודוחק לומר דאף דיכולה למחול היינו בזמן אם רב או מעט, אבל לומר שיהיה מחול כל זמן שהיא תחתיו לא, דא"כ עיקר האישות לבטלה. דזה דוחק, דא"כ לפי זה יש חילוק במתנה על מנת שאין עונה דעל זמן יועיל. ולכן היותר נראה דאין בידה למחול אפילו על זמן ואם תרצה תבטל הרשות ולכך תנאו בטל דאינה מחוייבת לקיים תנאו, וזה ברור ופשוט.

הלכה ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה וכו'. ואופן ההדרה כתב הר"ן

שנדרה היא, ואף דנדרים אלו אינם נדרי עיניו נפש ולא דברים שבינו לבינה ע"כ, מיירי כאן בשתלחה בדברים אלו מזונות או תשמיש ויוציא מיד ולא ימתין מטעמא דמסני סני לה עכ"ל הר"ן. והטור בסימן ע"ו כתב שנדרה היא נדר של עיניו נפש והפיר לה הוא על תנאי כך שתאמר לאחרים וכו'. ועיין בב"ח שנתן טעם למה שינה כאן הטור ממה שכתב לעיל בכל נדרים הליכת בית אביה ובית אבל ומשתה שכתב הטור כמ"ש הר"ן, וכאן שינה

מה שאמרו בגמרא דכתובות דף ס"ב ע"ב כגון רב שמואל בר שילת דלא חליף פריסתקא דמלכא אבבי כמו שפירש רש"י שאין עין המלך עליו שלא הי' נחשב לעשיר כלל והוא בכלל הרכים והענוגים. ואף דר"ש בר שילת ודאי הי' פטור ממס דת"ח פטור ממס, הא דאמר בגמרא כגון ר"ש בר ששת לאו דוקא רק דוגמא נקט ואינו מיירי מת"ח כלל, דבלא"ה צריכין לומר כן דת"ח אעפ"י שאינו נותן מס מ"מ התורה מתיש כחו ועונתו רק מערב שבת לערב שבת כמ"ש הבית שמואל סימן ע"ו ס"ק א', ולכך הוצרך רש"י לומר שאינו מפורסם לעושר גדול. ובטור פירש דיהיה דוקא פטור ממס דס"ל דמה בכך דאינו עשיר מ"מ חליף פריסתקא דמלכא עליו, אלא ודאי מיירי באופן דפטור ממס כגון דפטרהו המלך מ"מ אילו הי' עשיר הי' המלך מעליל עליו ואין הטור חולק ארש"י כלל. ובדברי בית שמואל שם יש חילוף בין רמב"ם לטור עיי"ש.

שם בהלכה א. תלמידי חכמים עונתן פעם אחת בשבת. וכתב הר"ן דהא דלא הזכיר

במשנה עונת תלמידי חכמים שהוא פעם אחת בשבת, היינו משום דזה דוקא כשאין מתחדש להם בלימודם דבר, ולפי שידוע שאין זה מצוי להם תמיד לא נשנית עונה שלהם במשנותינו עכ"ל. וצ"ל דמ"מ מצוה איכא לקיים מליל שבת לליל שבת אף דחיובא ליכא, מהא דאמרינן שם דף ס"ב ע"ב אמר רבי ינאי כופו מטתו שאלמלא יהודה קיים לא ביטל עונתו, ומנא לי' להוכיח דלמא נתחדש לו דבר בלימודו, ותורתינו הוא מעיין הנובע ואין בית המדרש בלא חידוש, אלא ודאי דמ"מ מצוה איכא ובטוח הי' בצדקתו שלא יעבור מצוה אפילו דליכא חובא.

הלכה ב. יש לאשה לענב על בעלה וכו' ולא יצא אלא ברשותה. בגמרא דף ס"ב אמרינן

ברשות כמה כמה דבעי, והדר אמרינן התם אורחא דמלתא כמה רב אמר חודש כאן וחודש בבית ורבי יוחנן אמר חודש כאן ושנים בבית, והרא"ש והטור סימן ע"ו הביאו דעת האמוראים, ורבינו השמיטו. נראה דס"ל דהשאלה בגמרא בתלמידים דכפועלים ושאר אומנים לא תפול השאלה ברשות כמה, מפני שהוא כפי צרכו במחיתו ועסק משא ומתן שלו כפי הצורך לו לא יחסור ולא יעדיף, רק שאלת הגמרא הוא על התלמידים היוצאים לתורה כמה, ולכך אמרו שם דבנין בית המקדש הי' להם הרווחה וזו ליכא הרווחה. וכל זה לדברי המשנה דאין יוצאין אלא ברשות, אבל לפי מה דפסק

דף סא ע"ב

בתוספות ב"ה הלכה בר"א והא דק"ל בכ"מ ששנה רשב"ג כו עכ"ל. נראה דפשיטא להו דרשב"ג פליג אדר"א ועיין מה שכתב הרא"ש ז"ל [סימן כ"ז] בזה. אמנם לולי שאיני כדאי היה נראה לי דרשב"ג לא פליג אדר"א דמדקאמר רשב"ג אף המדיר משמע דמודה בקמייתא כדדייקינן בכל דוכתי אלמא דלעולם הבעל יכול לכופה לעשות בצמר דוקא ולא סגי לה לטייל בגורייתא כו' אפילו לרשב"ג ולפי"ז נראה דכי היכי דסברת המקשה דקאמר היינו ת"ק על כרחך פשיטא דלענין דינא נמי לא פליגי כיון דהני תרי טעמי ליכא ביניהו מידי, א"כ לסברת התרצן נמי לא פליגי והכי קאמר דאיכא ביניהו בין הנך טעמי היכא דמטללא בגורייתא כו' ומש"ה הוצרך ר"א לומר דכופה לעשות בצמר דוקא דאע"ג דמטללא בגורייתא אפילו הכי מצי הבעל להקפיד שלא תבא לידי זימה ורשב"ג נמי מודה ליה בהא אלא שבא להוסיף דאע"ג דהבעל אינו חושדה בכך שתבא לידי זימה ואפילו התירה בפירוש שלא תעשה שום מלאכה אפ"ה כופין אותו להוציא שהיא באה בטענה שתבא לידי שיעמום ואינה רוצה לטייל בגורייתא וכיוצא שהן ענייני ליצנות משא"כ אי לאו טעמא דשיעמום אין כופין אותו להוציא משום טעמא דזימה כיון שהוא אינו חושדה בכך והיא גם היא אין לה טענה זו שהרבה עניני הרחקות ופרישות תוכל להתרחק מחשש זימה אם תרצה להזהר או תשב בצד המתעסקים במלאכת הבית, כן נראה לי לולי שהתוספות לא כתבו כן:

במשנה המדיר כו העונה האמורה בתורה כו. פירוש דכתיב ועונתה לא יגרע ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש דלא דמי לשארה וכסותה דמסתמא היינו כדי צורךן ולפי כבודן דעולה עמו כו' משא"כ בעונה דאפיק לה רחמנא בלשון עונה שיש לדבר זמן קבוע על כרחך היינו שהדבר מסור לחכמים כדאשכחן בדוכתי טובא. ועוד דהכא מסמך להו אקרא כדאיתא בירושלמי דשמעתין דמיתי מקרא דעזים מאתיים ותיישם עשרים וכמו שפרש"י בחומש פרשת וישלח. ונראה דמש"ה לא קתני במתני' עונת ת"ח שהיא פעם אחת בשבת או למיתני בהדיא משבת לשבת ולמאי דפרישית אתי שפיר דלא קתני אלא הנך דשייכין בפשטא דקרא. דסמכינן אקרא דעזים מאתיים דמסתמא היינו לפי טורת התעסקות במלאכה או הבטלות ממלאכה משא"כ לענין עונת ת"ח לא רמיזא כלל באורייתא שאין לה שום שייכות להאי דרשא דעזים מאתיים אלא שהת"ח נהגו סלסול בעצמן לפי שהוא זמן עונג ושבייתה ולא דמי כלל לשאר עונות שהן משום לתא דנשותיהן שאינן מתרצות אלא בכך משא"כ עונת ת"ח אי לאו דשבת זמן עונג ושבייתה הוא לא היו עוברין על עונתה לא יגרע אפילו בכמה שבתות דמסתמא הנשים מתרצות בכך שיעסקו בעליהן בתורה כדאשכחן שיוצאין שלא ברשות שלשים יום לתנא דמתניתין ולחכמים אפילו שנים ושלש שנים והיינו נמי מהאי טעמא דניחא להו לנשותיהן בכך, כזו נראה לי נכוז והר"ז ז"ל כתב בענין אחר ע"ש:

אינו דבר של טורח כלל אלא ענין חיבה וא"כ שייך ביה שפיר לשון יושבת בקתדרא כנ"ל:

בר"ה מחלפא ליה בימי ליבונה עכ"ל. וכ"כ רבינו חננאל ז"ל אלא דלכאורה יש לתמוה דאף אם נאמר דהכי פשיטא להו לרש"י ולר"ח ז"ל מצד הסברא אכתי מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן בשמעתין כיון שאין הכרח לזה מלשון הש"ס. ועוד דבעיקר הדין נמי יש לדקדק אמאי פשיטא להו הכי מסברא לפרש נגד משמעות לשון הגמרא דשמואל מחלפא לה בידא דשמאלא נראה לכאורה דאימי נדוטה נמי קאי וכיון דעיקר איסורא דמזיגת הכוס אינו אלא לסייג וגדר בעלמא בפשיטות מצינן למימר דבשינוי כל דהו סגי כדאשכחן בכמה דוכתי ובנדה גופא לענין איסור אכילה עמה בשלחן אמרינן דבהיכר כל דהו שרי. והנראה לענ"ד בזה דודאי מסוגייתא דשמעתין גופא מוכרח כן כיון דאיסור מזיגת הכוס היינו משום שהוא ענין חיבה דמש"ה לעולם כל אשה טהורה מחויבת כן לבעלה דרך עצה טובה ומש"ה חששו במזיגת הכוס בנדה טפי מבשאר דברים ולא משום שמא יגע בה דא"כ מ"ש מזיגת הכוס משאר דברים דלרש"י אסור להושיט מידו לידה. אלא על כרחך משום שהוא דבר של חיבה חששו שמא יבא לידי הרגל דבר וא"כ מאי מהני האי היכרא דמחלפא בשמאלא דמ"מ ענין המזיגה בעצמה בפניו הוא דרך חיבה ושייך בה האי חששא דהרגל דבר כמו ביד ימין ולא דמי לאיסור אכילה עמה דסגי בהכירא דהתם עיקר האיסור הוא שמא יגע בה שישכח שהיא נדה מש"ה בהיכר כל דהו סגי אבל למה שפרש"י דבימי ליבונה איירי אתי שפיר וכפירוש התוספות שהיו רגילין לטבול לאחר ימי עיקר נדתה א"כ בהרגל דבר גופא ליכא אלא איסורא דרבנן מחומרא דר' (זעירא) [זירא] דבנות ישראל החמירו על עצמן לישב ז' נקיים בכל ענין [נה"ס ע"א] לפי"ז אפשר דלמירי דרבנן לא שייך להחמיר כ"כ לאסור מזיגת הכוס שמוטל על האשה לעשות לבעלה. אלא דאפ"ה אסרו חכמים שלא יקלו ג"כ בכך בימי עיקר נדוטה ומש"ה בהיכירא בעלמא דמחלפא לה בידא דשמאלא סגי. ואף אם נאמר דרש"י ז"ל לא נחית לדברי התוספות שהיו רגילין לטבול שתי טבילות נמי איכא למימר דבימי ליבונה ליכא למיחש להרגל דבר כיון שקרבו ימיה לטבול כמו שהביא הב"י [יו"ד סי' קצ"ה] סברא זו בשם ראב"ה ז"ל. ונראה שהרא"ש ז"ל [סימן כ"ד] הביין כן בכוננת רש"י ז"ל מש"ה תמה עליו וכתב שאין דבריו נראין להקל בימי ליבונה ולמאי דפרישית אדרבה עיקר שיטת רש"י ור"ח ז"ל להחמיר דבימי נדוטה לא מהני שום היכר דבכל ענין אסורה למזוג שמא יבואו לידי הרגל דבר. וְבַאֲמַת יֵשׁ לַתְּמוּהָ עַל כָּל הַפּוֹסְקִים שְׁלֵא הִבְיָאוּ מִיָּהָ דְבָרֵי ר"ח ז"ל שְׁכַל דְּבָרֵי דְּבָרֵי קְבֵלָה לַהַחְמִיר מִיָּהָ בִּימֵי נְדוּתָהּ דְּלֹא מֵהֵנִי הִיכָר וְשִׁינּוּ וְאִפְשָׁר מִשׁוּם דְּחֻמְרָא דְּאֵתִי לִיְדֵי קוּלָּא הוּא לְחַלְקֵי יְמֵי לִיבּוֹנָה מִימֵי נִדְוּתָהּ, כִּזוּ נִרְאֶה לִי וְדו"ק:

סוגיית הדרף

קצח

תוספות יום טוב

כתובות פרק ה

ר עובדיה מברסטר

ציונים

ו המדיר. פ"א ע"ג
ע"א פ"א ע"ג פ"ד
מ"י ירו"ש פ"ו ה"א:
בד"א כ"ה מ"י ע"ג
פ"ד ה"ו פ"ג ל"י פ"א
ט"ש פ"ד פ"י ל"ה
פ"א ופ"ש א"ה"ע פ"י
ע"ו פ"ט:

שינויי נוסחאות
כתובת. כ"ה נמ"ט
דק: כ"ק ונ"ג ונ"ל
הטקסטים שונים כותבה.
מביאה כ"ה ד"ש
וכ"ק ונ"ל הד"ו
(וכנראה) ונ"ל הד"ש
מביאה ללא ט"ק.
ו הט"ה ד"ג ל"א.
אומרים. וביה
אומרים. ד"ג..אומ"ר
..אומ"ר. (שבת)
אחת. ד"ג ל"א.
התלמידים יוצאין.
ד"ג וכ"ק והתלמידים
היוצאין כ"ה כ"ק
(וס' התלמידים).

תוס' רעק"א

1 (את סו' במשנה
ו המדיר את אשתו
מתשמיש קשה*) לי
הא ל"מ דפסקין
כשמואל בניטין דף י"ה
ע"א דג"ח דהבונה מנין
מיום הכיבוש א"כ אמאי
כופין אותו להוציא את
שבת א' הא אפשר
להתחיל בית ויכתוב לה
הגט עתה ואם לא יצא
פחות בן ג' חדשים יתן
לה הגט ולא מגרע בזה
דאז ממלא אסורה
להנשא עד ג"ח לאחר
נתינת הגט ולאחר ג"ח
תהיה בחורב להנשא מיר
וצ"ע: [את סו' בהר"ב
ד"ה ב"ש אומ"ר כ"ה
אם הדיירה כ"ה קשה לי

הג' דח"י הרש"ש

1 ור"ב ד"ה ב"ש. אם
הדיירה ב' שבתות
כ"ה כ"כ רש"י וליך
למשמע דדוקא נמסר

*) סבר רבנו שהגמ' פ"ד
מגמל כ"ו ובדאי לא יחא
להו לימיר שלא חלקו
חכמי' בזה. אך באמת
הקושי' ג"כ אפילו לרב
דזוה"ק מיום התינה מפני
מה תקנו חכמים בפרש"א
או ב' שבושות ה"י להם
לחטו י' חטאי' דבהבונה
ג"כ צריכה להמתין. ואם
יגרע באם שנו"י יתיר
שצריכה להמתין עוד ג"ח
הוי רב ס' כבאן שבסבת
וה"ה על יותר מהזמן צ"ד
לגרש ח"כ ולא מגרע בזה.
ותוכיחוס' או לומר
דסבתם הוא כשי"ש לה בעל
וה"ה מצעות על נדו ש"ו.
וכו' ג"כ תירשב קושי'
רבנו דגם לשמואל אשתו
היא. אלא שזה נדו חטוט
חתי נשים חת לא נדו. וניין
בניטין ס' בתו ד"ה
הסודר.

המגיד בפרק כ"ח מהלכות אישות ולא נזכר בגמרא
כמה יהיה זמן ההדירה. ע"כ. והטור שם כתב ז' ימים
ולטעמיה קאמר דאסורה לה בהדירה כהנא משמיש
ולפיכך דינו כמתניתין דלקמן וזדאי שאס הדירה
מנכסיו [דדינו] דלקמן ר"ש פרק
ז'. ומה שכתב הר"צ והלכה כר'
אליעזר. גמרא. וכתבו המוספות
ואף ע"ג דכל מקום ששנה וכו'
אין זה רש"ג שכימי ר' אליעזר
ע"כ ועיין מה שכתבנו בסוף פרק
ח' דעירובין: ו המדיר את
אשתו מתשמיש המטה ל"ה, בית
שמאי אומרים, שתי שבתות כ"ה.

ויתן פתחה כ"ה, שהפטלה מביאה
לידי שעמום: ו המדיר את
אשתו מתשמיש המטה ל"ה, בית
שמאי אומרים, שתי שבתות כ"ה.
בית הלל אומרים, שבת אחת כ"ה.
התלמידים יוצאין לתלמוד תורה

שמי אומרים שתי שבתות. א"ס הדירה שמי
שבתות חמטין, שכן מצינו בזילת נקבה שטמאה
שנועים: ובית הלל אומרים שבת אחת. שכן
מצינו בנדה שטמאה שבעה. וגמירין מידי דשכימ, הכעס
שכועס אדם על אשתו ומדירה דהוא מידי דשכימ,
מנדה שהוא מידי דשכימ. לפיכך ליה דלא שכימ כולי
האי. וזית שמאי סברי גמירין מידי דהוא גרס לה, נדר
האי"ש שהוא גרס לה לשהות, מלידה שעל ידו נאה לה.
לפיקי נדה דממילא קאמי לה. ויותר על שבת אחת
לצית הלל או שמי שצמות לצית שמאי יוציא ויתן כחובה,
ואפילו היה גמל שעומה לשליש יום או ספן שעומה
לשעה חדשים: התלמידים וכו' ש"ש יום.
ומתניתין ר' אליעזר היא. ופליגי רבנן עליה ואומרים
(*) ברע"ב ד"ד בן אלעזר והר"ם חקן ככ"פ.

עונה. וכדלמירין בגמרא שעומה תלמיד חכם מערב שבת לערב שבת ופירש"י שהוא ליל שעומה והנאח הגוף.
וכתב הר"ן ומה לא היה לה החכמה שמשנתנו. ונראה לי שאין לומר שונה קבועה שפיון ששנינו יוצאים שלא
ברשות ל"י אליעזר [שלשים יום ולרבנן] חטים ושלש שנים כדלמירין בגמרא משמע דעומה תלמידי חכמים הדריס
בעירם ג"כ משנים כפי מה שהם צריכין לנדר שנה מעיניהם בענין לימודם ולטרוח בו והדבר ידוע שאין כל
הזמנים שוים להם בכך ודלמירין בגמרא דעומת אחת בשבת היינו כשאין ממחשד להם בלימודם דבר ולפי שידוע
שאין זה מצינו להם חמדי לא נשנית עונה שלהן במשנתנו. ע"כ. ולשון הרמב"ם פ"ד מה"א וט"א"ה סימן ע"ו
תלמידי חכמים עומתן פעם אחת בשבת מפני שחלמוד תורה ממש כחן ודך תלמידי חכמים לשמש מלילי שבת
ללילי שבת. ע"כ. וקשיא לי דבגמרא הכי אימא עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל מע"ש
לע"ש. אשר פרוי יתן בעתו אמר רב יהודה ואי תימא רב הונא ואי תימא רב נחמן זה המשמש מטווח מע"ש
לע"ש משמע דדוקא מלילי שבת ללילי שבת וטעמא רבה איכא דכיון דעונה האמורה כחורה איש איש כפי עבודתו
(*) ואה רש"י בעמי הבא.

פירוש המשניות להרמב"ם

והגיעגעים לפי שהיא בזה תבוא ל"די זימה ולא תבוא ל"די
שעמום. והלכה כר' אלעזר. ו המדיר את אשתו מתשמיש

מלאכת שלמה

וכהן ממה שכתבתי: ו המדיר את אשתו מתשמיש
המטה. פ"י המדיר דף ע"א. ונלענ"ד עוד במקומות משנה זו
לשלמעה הימנה דמשום דהלכתא כר' אליעזר נמאי דאמר
במתניתין דלעיל דכתיבנא ראה רבינו הקדוש לקמן האי ממני
הכל דהיא מילתיה דר' אליעזר דהלכתא כותיה ג"כ כמו שכתבנו
בסמוך כמ"ד. וז"ל שם פ"ד סי' א' ז' ו'. וצטור י"ד סי' ל"ה
ובאנן העור סימן כ"ה וסי' ע"ו: ב"ש"א שתי שבתות
ובד"א שבת אחת. נמי אמר רב מתוקם בפרש"א נדרו לנ"ש

י כ י

גם השחוק או דוקא מוסיף לגרשה אכל בעשירה א"ש לגרש, דלוימה
לא חיישינן: לא שאמר הנאח משמיש עלי, דבאמר שבעה שלא
אשמך, לא מספר, דמשועבד לה: לב תמחין, ואח"כ או ימיר
נדרו או יגרשה. וטעמיה דליף מיוולת נקבה שטמאה שנועים,
דיוולת דמי לנדר שהוא גרס לה: לב דליף מנדה דאורייתא

תפארת ישראל

י כ י

דל"כ אינו יכול לאסור עליה: כ"ט א"ס היה המשך הנדר ז'
ימים: ל בטול הדעת ושוממה, ולפ"ז במתעסקת צמית שחוק
קני, ולר"א ע"כ איכא חשק זימה, והכי קי"ל [ס"ס]. וז"ל דמה"ט
נמי נקט ר"א בעשירה דדרכה להפעק צמית שחוק ואפ"ה כופה
משקש זימה, ורש"ג נקט דוקא מדיר דמדשנאה דהאי אסר עליה,

וכפי כמו הלכך ת"ח שהמורה מתשת כחן לא הטילה המורה עליהן העונה אלא צליל צביחה ומנוחת הגוף ומנא להו למימר דעיקר עונתן פעם אחת בשבוע ודלמא דוקא מליני שבת לליני שבת. אלא ג"ל דמהכא נפקא להו דהואיל ומשנתנו לא שנהא עונתן של ת"ח היינו טעמא שלפי שנשחנו בעונתן. עיקר הדין פעם אחת בשבוע. והס ע"פ דרכו נחרו להם ליל השבת לפיכך לא שנהא לא זה ולא זה דעיקר הדין דהיינו פעם אחת בשבוע לא מליני למתני. משום שאינו מיוחד שום

שינויי נוסחאות (הפועלים ש"א). גר"ף והפועלים. גר' נאפולי והפועל; גמור"ד לילא. חשונה. גמור"ד מכאן לעונתו (?) החמרים. גר"ז והחמרים. וכן להלן בכלום בוי"ן.

תוס' רעק"א הא לפי מה דפסקי' כשמואל מתני' גס בהרירה סתם דמ"מ תמתי' ב' שבתות לבי"ש ושבת א' לבי"ה דשמא ימצא פתח לנדרו.

הג' רוח' הרש"ש אכל כספס יולא לאלתר וימן כמורה והוא כרד לקמן בגמרא, וכל הפוסקים ספקו בשמואל דהלכה כמורה דרמא וכו"ה גס דעת הרע"ב עלמו כמש"כ המור"ע לקמן פ"ג מ"א ד"ה עד שלשים ו' תי"ט ד"ה בית ה"ל. וישן הפרה שכתב (ג"ל הרמב"ם) לאו בדוקא כו' ומשום כו'. וכו"ה לזון הגמרא לקמן (סג) אפשר דמייר נדלא. וס' י"ל ג"כ כמש"כ המור"ע דלזנ דהיטע דנדי' נחו עמיה נקוט. אכל מילני ג"כ בעלמא דנקיט לישנא דהפריה בכסרות (ר"ש דף לו) וע"ש בתוס'. ועי' מור"ע פ"ח דמדרש מ"ז ד"ה להפ. שם ד"ה התלמידים. ובתב הר"ן והתבא אני למה לא הזכרה במשנתנו כו'. ג"כ עי' בב"ד שפירק דלא בני למנות תלמיד חכם משום דלניע טפי והמורה נמי לא פרסמה הגמל מפני שגנוע נתשמע דכפי רש"י נבי' ושלח סי' ע"כ. ובכר קדמו מה המהר"ם ש"ף ועי' בק"ן ומ"ש כ"ס רש"י פ' ושלח כ"ה צירוף' כלן ובכ"ר פ' ושלח. מהגמרא.

אפילו שמים ושלש שנים. והלכה כחכמים: הטיי"ים. שאין להם מלאכה ולא סמורה: החמרים. שיוצאים לכפרים להביא תבואה: הגמרים. מביאין תבילת על הגמלים ממקום רחוק:

שנאו כך נראה לי ואפילו אח"ל שיש להרמב"ם וטור טעם אחר לומר שזה שאמרו מליני שבת לליני שבת שאינו מעיקר הדין ונאולי מהא דפ"ד דגדה ד' ל"ח דמיא חסדים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא צריכעי בשבת כ"ן מכל מקום הקושיא עצמשתנו הרי היא מתיישבת זה: השונה האמורה בתורה. כלומר מצות עונה שהיא אמורה במורה כך היא המדה. אבל אין מלת האמורה מוסבת על כל עונה ועונה של כל אחד ואחד כמות שהיא צומנה שזה לא מקרי אמורה במורה אע"פ שיש להם סמך מן המקראות בדורון של יעקב לעשו כמו שפירש"י בפרשת ושלח שהרי צ"מ פרק ג' דטולין תנן. וסימני העוף לא נאמרו אלא אמרו חכמים אף על פי שדרשוהו מן נשר וטורים כדאימא צריכיהא בגמרא. וקל"ה קשה מאי למימרא האמורה במורה. וי"ל דאפילו לר"א בן יעקב דדריש לשארה כמותה ועונתה כולוהו לכסות כדאימא צריכיהא בגמרא פ"ד דף מ"ח אפי"ה אימ' ליה דעונה אמורה במורה. ממתת ק"ו כדמיימי' תסם בתוס' קיפא דצריכיהא. דרך ארץ מנין. אמרת ק"ו ומה דצריכ' שלא נשאת עליהם לכתלה אין ראשי למנוע ממנה. דצריכ' שנשאת עליהם לכתלה אינו דין שאינו ראשי למנוע ממנה: הטיי"ים.

פירוש המשניות להרמב"ם

ויטיי"ים. הם הבטלים שאין להם טורה ומשא משום אדם המעונגים שאינם עוסקים לא בסחורה ולא במלאכה. ודע כי יש

מלאכת שלמה

חזיר אלא באקראי בעלמא ואחרים פירשו דנגמ' אפועלים קיימי דקראי דמוכחי מייניהו רב ור' יוחנן בפועלים מיירו ואע"ג דלמרי' גמ' שאני תסם דאימ' ליה רוחא ה"ק דרוחא דעבדות המלך נפיש מרווחא דפועלים ע"כ: העונה האמורה בתורה וכו'. כתב סמ"ג טעם אלו העונות שמאחר שהעונה סמומה במורה יש לפרש לפי הגרסה הכל לפי טורח אומנותו ע"כ וכתב הר"ן ז"ל ה"ה דהני דלעיל נמי הי עונה האמורה במורה לתלמידים שלשים יום ולפועלים א' ימים והאי דלא תני צריכיה עונה האמורה במורה משום דלא אפשר דהכי למיני עונה האמורה לתלמידים שלשים יום ולפועלים שבעה ימים כי היכי דקמי' סתמא כלל היך הטיי"ין בכל יום וכו' א"כ הוה משמע אפי' בתלמידים ובפועלים העושים צעירים אכל גמלים חמרים וספנים מסתמא משמע דחון לערים מיירי שהרי דרכן נכך וטיי"ין ופועלין דקמי' סתמא היינו צעירים ומש"ה מנא פועלים ותלמידים קודם העונה האמורה במורה לתלמידים וקמי' סתמא אין עונתן נכך ותמה אינו וכו'. ועי' גמור"ע ד"ה התלמידים ס"ו. וכתב עוד דלדעת הר"ף ז"ל הפועלים שבת אחת דתנן בגמרי' היינו שעונתן אחת לשבעה ימים אכל הוא ז"ל דקדק דמדלא קמי' הפועלים אחת בשבת כלישנא דצריכיהא דנגמ' דפירשו דעונתן ביום השיבועי אלא קמי' שבת אחת משמע ביום השמיני והי"פ תלמידים ופועלים מתוך שדרכן שצריכין ללכת חוץ לעירן יכולין לבטל עונתן. תלמידים שלשים ופועלים שבת אחת ע"כ בקי"ור מופלג וכן דקדקו ג"כ תוס' ז"ל ע"ש: הטיי"ין. בגמרא בני מאי טיילין ומסוקי אצ"י כדאמר רב כגון רב שמואל רב שילא דאכל מדליה ושמי מדליה וגנאי בטולא דאפדניה ולא חליף פריסקתא דמלכא אצביה או כגון מפנקי דמערכא: הפועלים שתיים

ללמוד ולעשות מלאכה בעירן ועונה האמורה במורה לתלמיד [תס] מע"ש לע"ש כדאמרינן בגמ' ולפועלים שמים בשבת כדקמי' כסיפא אפי"ה יכולין לשנות מהנהגם וללכת התלמידים שלשים יום ופועלים שבת א' ע"כ. ובגמ' צערי צרשות כמה ומשני כמה דעבי ואורחא דמילתא שלא יעא עליו תעא אפילו שהוא יכול לפחותה שמתן לו רשות פליגי בה אמוראי רב אמר חדש כאלן וחדש צביחו ור' יוחנן אמר חדש כאלן ושנים צביחו וכל חד מימי' ראי' מקרא דרב יליף לה מקרא דכתיב גד"ה גבי שנים עשר נשיאים המשרתים את המלך לכל דבר מחלקות חדשי השנה וכתב דבר מחלקות הגאה והיוצאת חדש חדש לכל חדשי השנה משמע שהיה שם שמי מחלקות מלמד הי"ב נשיאים שהיו אלו השמי מחלקות האחרות נצבים ומשרתים לעזור הי"ב משמרות כל אחת חדשה פירוש שאחת מאלו השמי מחלקות משרתת עם האחרות זו ששה חדשים בדלוג זו ששה חדשים בדלוג דרך משל שהאחת מאלו השמי משרתת עם הנשיא של כ"ד אף של חדש מפרי וצרכנה עם הנשיא של עשרים וארבעה אף של חדש מרשון וחרת הראשונה ומשרתת עם הנשיא של עשרים וארבעה אף של חדש שבת וצרכנה בחדש אדר וכן על סדר זה בששה חדשים של הקיץ הרי חדש צביח המלך וחדש צביחו אף כאלן חדש צביח רבו וחדש צביחו כן נלע"ד פירוש לפירוש רש"י ז"ל וקרוצ ליה הוא צריכיה ז"ל: ור' יוחנן יליף לה מניין בית המקדש שנאמר חדש היו לבגנון ושנים צביחו ובגמ' הי"ב טעמא מר מי"ט לא אמר כמר: ובתב הר"ן ז"ל אי תלמידים קמייתו ראי' הא תנן דאפי' שלא צרשות די להם פעם אחת לשלשים יום והי"ב יומא דאפי' צרשות דוקא שני חדשים או חדש א' צביח ואפשר דכי תנן גמרי' שלשים יום לא שיעשו כן בקצת

י כ י תפארת ישראל י כ י

שטמאה ז"ל, דפ"ל דגדה דמי לנדר, דשניין שמי. ואפילו ספן שעונתו לוי חדשים, אינה דומה מי שפת כסלו למי שאין לו: ד' וקיי"ל אפילו ג' שנים (ע"ז): ד'ה אפילו דרכן (ללון צביחם) ולעשות צעירים שעונתן צ' בשבוע לקמן: ד'ו יולא שלא צרשות:

סוגיית הדרף

שימה

כתובות דף ס"ב ע"ב

מקובצת

עט

חמר פירוש היה חמר והיתה עונתה פעם אחת בשבת ונעשה גמל דאית ליה הרווחה מהו מי אמרינן אף על גב דנעשה גמל אין עונתו אלא כדמעיקרא בעת דהוה חמר או לא. כן כתוב בליקוטי הגאונים, וכן פי' גאון ז"ל וז"ל: חמר שאין שכרו מרובה דליכא הרווחה דביתא אפילו נעשה גמל דאית ליה הרווחה הרבה עונה דילה כדמעיקרא בעת דהוה חמר דרוצה אשה בקב כו'. ע"כ.

רש"י מהדוריק ומחזוריק ורבינו יונה

וכן פרש"י במהדורא קמא וז"ל: חמר שעונתו אחת בשבת אם נעשה גמל יש לו רשות להרחיק מביתו שלשים יום כדרך שאר גמל אחת שלשים יום או לא. ע"כ. ובמהדורא בתרא לא פי' כן אלא הכי קא מבעיא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות כו' ואיברא דלשון התלמוד אתי שפיר למה שפירש במהדורא קמא ומהו הדין קשה דמאחר שכבר נעשה גמל ברשות אמאי לא יהא דינו כגמל לגמרי. וכן פירש רבינו יונה ז"ל וז"ל: חמר ונעשה גמל מאי יכולה לעכב עליו כדי שלא לבטל עונתה שיכולה לומר לא נתרציתי מתחלה אלא לדעת חמר או לא. ע"כ.

רש"י מהדוריק

רוצה אשה בקב ותפלות כו' נוח לה להתגלגל כמועט ותטפל עם בעלה מהעשרה על ידי פרישות ההולך למדינת הים לסחורה הגמל משתכר יותר מחמר שהרי הולך במרחקים ונח לה שיהא חמר וישתכר מעט ויהיה עמה משיהיה גמל וישתכר הרבה ויתרחק ממנה. רש"י ז"ל במהדורא קמא.

ותלמידי רבינו יונה ז"ל כתבו וז"ל: רוצה אשה בקב כו' כלומר רוצה האשה יותר שיהיה בעלה חמר ויבא תדיר לעיר ותטפל עמו באותה המעט שמריח משיהיה גמל ויריח ט' חלקים יותר ולא תוכל לראותו עד ג' חדשים הילכך יכולה לעכב עליו ואם לא ירצה להניח דיינינן ליה כמורד על אשתו. וה"ר יהונתן נתן טעם אמאי נקט ט' קבין זה לשונו: וסמך לדבר דכשהאיש אינו מורד על אשתו אינו נותן לה אלא מעה כסף לצרכה חוץ מכל מזונותיה וכשהאיש מורד על אשתו מתשמיש נותן לה שלש טרפעיקין בכל שבת ושבת חוץ ממזונותיה דהוה להו תשעה מעין ועם כל זה היא צועקת וקובלת עליו והיינו דנקט שיעור תשעה קבין ע"כ. עכ"ל תלמידי רבינו יונה ז"ל.

תלמידי רבינו יונה ורש"י יונתן

וז"ל הריטב"א ז"ל: רוצה אשה כו' יש לפרש דט' קבין לאו דוקא אלא לישנא דתלמודא היא כדאמרינן בעלמא רוצה אדם בקב חטין שלו מתשעה קבין של חברו. אבל בתשובת הגאונים ז"ל פירשו ובדוקא נקט הכי כי המשדה את אשתו על ידי שליש נותן לה ב' קבין ומשמשת עמו מלילי שבת ללילי שבת והמורד על אשתו נותן לה תוספת על כתובתה שלשה דינרין שהם שלשה סאין לחשבון ד' סאין בסלע והשלש סאין הם י"ח קבין הרי תשעה קבין לזו כנגד הקב של זו, ואף לפי זה דרך צחות אמר כן הספר דבמורד בר מג' דינרין שמוסף לה חייב במזונותיה ופרנסתה. ע"כ.

ריטב"א ותשובת הגאונים

ח"ג דברי ר' אליעזר אמר רב ברונא אמר רב הלכה כר' אליעזר אמר רב אדא בר אהבה כו' ואל תטעה דכי קאמר דברי ר' אליעזר קאי אדלעיל מיניה דקאמר רוצה אשה בקב וכו' וכן פרש"י ז"ל דברי ר' אליעזר. אמתניתין קאי וסיפא דמתניתין נקט. ע"כ. זו דברי ר' אליעזר אבל חכמים כו' אף על גב דלכאורה ר' אליעזר לא קאי אלא אעונות וכיון שכן קשיא דמאי קאמר אבל חכמים אומרים התלמידים כו' דילמא ר' אליעזר נמי ה"ק דרישא דמתנן' לאו דברי רבי אליעזר יש לומר דכי קתני דמתניתין דברי רבי אליעזר אעונות ויצאות שלא ברשות דמתניתין כו' וכן כתב רש"י ז"ל. ה"ג הוה יתיב באיגרא איפחית איגרא מתחותיה ונח נפשיה ע"כ. וכן פרש"י ז"ל במהדורא קמא וז"ל: עובדא בנפשיהו שמסכנין בנפשותו

רש"י מהדוריק ושיטה

שמתוך שמעגנות נשותיהן על עמדם הם מתים. מסכיא מצפה לו. הוה יתיב רב רחומי באיגרא. ע"כ.

תלמידי רב יונה

וכתבו תלמידי רבינו יונה בפירושו על ההלכות וז"ל: תימא על הרי"ף למה הניח מלהביא בהלכותיו דברי רב אדא בר אהבה והביא דברי רב ברונא שיותר היה ראוי לפסוק הלכה כמו הלשון של רב אדא בר אהבה דהא אמרינן בגמרא סמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשיהו וכן פסק רבינו משה ז"ל ומאי דמייתי בגמרא עובדא דרב רחומי דהוה שכיח כו' אחית' דמעתה מעינאה הוה יתיב באיגרא איפחית מתותיה נח נפשיה לאו למימרא דליחא לדרב אדא בר אהבה אלא לאשמועינן שאף על פי שיכול ללכת שלא ברשות עד שלש שנים אפילו הכי אין לו לעגנה כל כך כי מדרך הרחמנות יש לו להקדים כדי שלא תצטער יותר מדאי ולא יענש בסבתה כמו שנענש רב רחומי וכ"ש אם רואה שיצרו תקפו או שמרגיש באשתו שהיא מקפדת ביותר שיש לו ליהדר כדי שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה. ע"כ.

תלמידי רב יונה

מערב שבת לערב שבת כלומר פעם אחת בשבת ואותה הפעם מלילי שבת ללילי שבת וטעמא דמילתא מפני עונג שבת ועוד שאינם מתבטלים מלימודם ואית דבעו למימר דבכלל ע"ש הוי מיום רביעי ואילך ונותנין טעם לדבר משום שאין האשה יולדת אלא או לרע"א או לרע"ב או לרע"ג וכשתשמש בליל ה' או בליל ו' או בליל שבת על פי החשבון אי אפשר שתלד בשבת. וזה אינו מתקבל כלל. ויחייב כבי רב וכל בי שמשו הוה אתי לביתיה וכי הוה אתי חזו קמיה עמודא דנורא יומא חד משכתייה שמעתייה לא אתא א"ל ר' ינאי וכו' וכי שמשו שבכל התלמוד לא נאמר אלא על בין השמשות של שבת. תלמידי רבינו יונה ז"ל בפירושו על ההלכות.

גאון

וכן כתב גאון ז"ל וז"ל: עונה של ת"ח מלילי שבת ללילי שבת וראיה לדבר דאמרינן בריש מסכת ובין כך ובין כך לא בעיל לא במוצאי שבת ולא בליל שבת ואמרינן עלה בשלמא בע"ש משום חבורה אלמא ע"ש הוא ליל שבת. ע"כ.

רש"י מהדור

וז"ל רש"י ז"ל במהדורא קמא: עונתן של תלמידי חכמים שכבר למדו לעצמן בגירסא עונתן אימת ולא מיירי בבני פירקי דזמנייהו מפרש במתני' מע"ש לע"ש דוקא ע"ש דיום תענוג ועוד דכלילי שבת ליכא בטול תורה כבי רב בבית רב. עמודא דנורא מפני כבודו על שמקיים מצות עונה בשעתה. ע"כ.

רש"י מהדור

שפטיה כן אביטל כן דוד היה ור' אתי מיניה והיה מיוחס טפי מר' חייא דהוה אתי מאחזיה דודו דרבי בא מזרע המלוכה מ"ה שכיבא שהיו מקפידין שלא להדבק אלא בזרע המלוכה כן לשון מורי ז"ל הוקן. יתיבו ועיינו ולא אשכחו מידי דתרווייהו מיוחסו טובא פסקו ליה בשעת אירוסין תרתי סרי שני כבי רב ללמוד בהן תורה קודם נשואין. אחלפוה קמי' העבירו ארוסתו לפניו וראה את יפיה. אמר אכנוס והדר איזיל. מכסיף מאבוה על שהיה חזור מתנאו מאהבתו אותה. מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו והדר מכון לשבתך ועשו משכן קודם מאהבתו לישראל. איעקרא נעשית עקרה לפי ששהתה אחר בעלה י' שנים שוב אינה מתעברת וכגון שאין דעתך לינשא באותן עשר שנים. לשוא שמרה המתינה. סוי לבה הביטה בו ממורך לב כדאמרינן לעיל היה מסוי לאפה. ופרח רוחה שמתה. חזא ר' חמא דמחרדן שמעתיה דר' אושעיא ולא ידע דבריה הוא קם ר' חמא מקמיה רבי אושעיא אמר' ליה דביתוהו מי איכא דאקים ר' מקמי ינוקיה. החוט המשולש שהיה שלישי לר' ביסא למלא מקום אבותיו בחכמה דשלשתן תלמידי חכמים ר' ביסא ור' חמא ור' אושעיא. רש"י ז"ל במהדורא קמא.

חז"ל ושיטה

וכתבו בתוספות דמ"ה קרו עלייהו והחוט המשולש וגו' אף על גב דהוה נמי כמה אחריני דהוי משולשיו משום

שכתב המהרש"א שם עמוד האש משלים ר"ל שכא קודם שנסתלק עמוד הענן. וק"ל:

פירש"י ד"ה שפטי' וכו'. וזהו הפסול' וכו'. לכאורה הוי מצי לפרש כפשטי' כמ"ש בספר ש"מ דמחמת שסברו דאיכא ח"ו פסול במשפחתם בדקו ולא אשכחו וכוזה א"ש דכיון דבדקו הדורות עד דוד המלך שוב אין צריך בדיקה כיון דראוי' למלכות וכן שמעי' ה' בחיילות של דוד כדאי' בפ' עשר' יוחסין אלא דרש"י ז"ל ס"ל דע"כ לאו משום פסול ממש ח"ו בדקו דקי"ל כל המשפחות בחזקת כשרות אלא לראות אם הגנות המשפחות לדבק זו בזו. ולכן לא בדקו האמהות רק האבות כדאייתא בסוף קדושין דמשום פסולא צריך בדיקה יותר באמהות. וק"ל:

שם אינקרא וכו'. הקשה המהרש"א דהא ה' דעתה שיבוא וה"ל דעת' להינש' ולדעת' י"ל דהא דקאמ' דעתה להינשא היינו שדעתה להינש' בכל עת אם יודמן לה אבל כשיודעת שלא תנשא עד אחר עשר שני' אינו מועיל ולפ"ז י"ל דכל הני דבסמוך דשהו י"ב שנה היינו דלא פסקו עם נשותיהם אלא פחות מעשר שנה ואח"כ ישבו שנים ושלושה שנים שלא ברשות כדס"ל לחכמי' לעיל וכיון דלאחר זמן הפסיקה סברה שיבוא בכל עת תו לא מתעקרא אבל הכא דפסק תרתי סרי שנין והטעם דאפשר דסבר ר' כר' אליעזר רבי' כדסתם במתני' דאין יוצאין שלא ברשות כי אם שלשי' יום א"נ כיון דהפסיקה ה' קודם אירוסין לא דמי ליצא שלא ברשות אחר הנשואין כיון דאדעתא דהכי מנסבא ל' וכיון דפסק עמה כל י"ב שנה שפיר איתעקרא. ודוק:

דף סג ע"א **בגמרא** ויהיב ל' פלגא דממונא וכו'. י"ל דלאו פלגא דכולי' נכסי יהיב ל' דהא א"י לעיל דף נ' דאחד רצה לבזבו יותר מחומש ולא הניחו ר' עקיבא אלא פלגא דממונא לבד יהיב ל' וכדאייתא בבבא מציעא דף מ"ב לעולם ישליש אד' מעותיו שליש בפרקמטיא וכו' ושלש תחת ידו ומהממן שבידו יהיב ליה פלגא דממונא דהוי חלק שתות מכל נכסיו. מיהו הא קשיא לי דלפי הלשון אדרה מנכסי' משמע דלא הדיר' מהנאתו אלא מהנאת נכסי' וכן משמע מדלא נתן קודם ההיתר לר' עקיבא דהא לא הדיר אותו אלא את בתו והיינו משום דהדירה מנכסיו ואיתא בנדרים דף מ"ז דבאוסר נכסים אלו אפי' נתנם לאחר אסורי' לזה. ולפ"ז קשה דהא אבעיא בנדרים שם באוסר נכסים אלו אם מותר בחילופיהן דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו א"כ בקל ה' יכול להחליף מעותיו בלא היתר ותו דדבר רחוק הוא שיהי' זה הממון עצמו שהי' לו קודם כ"ד שנים ולא חילפם וצ"ל דר' עקיבא לשיטתו דס"ל ביבמות דף צ"ג דאדם אוסר דשלב"ל וכדס"ל לר"ע לעיל דף נ"ט אלא דבקרדושין דף ס"ג דח' ל' שם דר"ע ס"ל נמי דאין אדם מקנה דשלב"ל. ולפמ"ש התוס' שם דבקונמות דהא קדושת הגוף חל נמי על דבר שלא בא לעולם א"ש טפי. אך כבר כתבנו לעיל דדוקא בעבידי דאתי. משא"כ בחילופי' דלא עבידי דאתי. ולפ"ז אפשר לומר דאע"ג דקי"ל דאין פותחין בנולד כמו שהקשו התו' י"ל דכיון דהחלופין לא

שכבר נעשה מרצונה ומספקא ל' דקי"ל לעיל דף נ"ו באומר ע"מ שאין לך עלי עונה דאין מועיל למחול צערא דגופא ויכולה לחזור בה. אך יש לחלק לפמ"ש התוס' לקמן דף ס"ג גבי מורד דלא הוי פת בסלו אפי' טפי ממדיר. א"כ י"ל דה"נ באומר ע"מ שאין לך עלי עונה דלא הוי פת בסלה כלל דהוי כמורד. משא"כ בנעשה גמל דהוי פת בסלו כדשני ל' אביי דהוי טפי פת בסלו יותר ממדיר שפיר קמבעיא. וק"ל:

תוס' ד"ה מ"מ קבין וכו'. נראה ליישב הגירסא שלפנינו מעשרה קבין ופרישות ע"פ דעת הרא"ש כמורד דצריך ליתן לה מזונת חוץ מג' דינרין א"כ צריך ליתן לה שני קבין חזיטין חוץ השלשה דינרין. נמצא הכל עשרים קבין. הרי דהוי אחד מעשרה. וכוזה א"ש יותר דלא חשיב קיטניות ושמן וגרוגרת שצריך ליתן במשרה. ולפמ"ש נכון דזהו שוה בשניהם לדעת הרא"ש הנ"ל. מיהו י"ל דניחא להו יותר בגירסא מתשעה קבין ליישב בזה מה שדקדק מהר"ם ז"ל. דמנ"ל יותר דילמא בשוה. ותו קשה לי דהא במשרה אוכלת עמו ליילי שבת וקי"ל כמ"ד אוכלת ממש. נמצא דהוי במשרה שני קבין וסעודה. ונראה דלפמ"ש י"ל דסבירא להו כהרא"ש דאלו ג' דינרין הם חוץ מהמוזנת. ובהחשב ט' סעודות נגד הסעודה של ליל שבת הוא יותר מקב. דקב אמרי' לקמן דהוא ח' סעודות נמצא הוי יותר מט' וכיון דלא הוי ט' ופלגא נקט לשון יותר מט'. וק"ל. מיהו בל"ז יש לישב קושי' מהר"ם הנ"ל דהא אמר לקמן כמורד מתשמיש אפי' שמואל מודה דיוציא ויתן כתובה אם אינה רוצ' בהספ' ש"מ דעדיף יותר מט' קבין. וק"ל:

שם פירש"י מערב שבת וכו'. שהוא ל' תענוג וכו'. נראה דר"ל דלהכי לא נקט פעם א' בשבת כמו בחמרין דמתני' אלא דהכא בת"ח ערב שבת דוקא משום שהוא ליל תענוג וכו'. מיהו מדלא קאמר בכל ערב שבת סתמא. משמע דאפי' העונה קבוע פעם א' בשבת ונפקא מיני' דאם ה' אונס בליל שבת דמחויב לקיים עונתה בחול וזהו דקאמר מע"ש לע"ש וכן משמע מלשון הרמב"ם וטוש"ע שכתבו סתם ת"ח עונתן פעם אחת בשבת. כמו באינך וכן משמע מלשון הר"ן דמקשה וליתני במתני' עונת ת"ח ואי ע"ש דוקא לא שייך למיתני בהדי אינך דתלוין בשיעור הזמנים מיהו לכאורה יש לדקדק הא דכתבו הפוסקים בא"ח ס' ר"מ דחייב עונה בליל טבילה מהא דקאמר ר' המנונא בברכות דף י"ד וידענא דליל טבילה הוי ממאי שהחייב הוא בשביל שהי' בליל טבילה דילמא הוא משום קיום העונ' שעבר שבוע בימי נדחתה ונפקא מיני' בגמל וספן שלא בזמן עונה אין חייב אף בליל טבילה. משמע כיון שהי' אונס בשעת העונה פטור להשלים. ואפשר שיש לחלק בין גדה לשאר אונס. וק"ל:

שם בגמרא כיון דלא חזי האי זימנא וכו'. אף דבי שמשי משמע בין השמשות ואז אין דין כפית המטה נוהג בשבת אלא דעמודא דנורא ה' מעט קודם בה"ש וכמו

ועוד כתב בשיטה מקובצת משם תלמידי רבינו יונה דהלכה כרבי דאמר כגון מפנקי דבמערבא וכן הדעת נוטה דת"ח אע"ג דאכיל ושתי מדיליה ומלמד בחנם אין כחו חזק כל כך והעונה שלו אינה אלא מע"ש לע"ש שהתורה מיגעת אותו ואין לנו לחלק בין התלמידים כמו שסבר רב ותימא על הרי"ף איך סומך על דברי רב ולא הביא דברי רבין דבמסקנא דגמרא הכי איתא עכ"ד:

ונראה דהרי"ף סבר דרביין לא אתא לאפלוגי ארב אך נקט בקצרה גדר הטיילין וסבר דרב דאמר כגון רב שמואל בר שילת לדוגמא בעלמא נקטיה דודאי רב שמואל ודכותיה דיניהו כדין ת"ח ומשו"ה השמיט לדרכין דלא נ"מ לדינא:

שוב ראיתי שכתב הרא"ש בפסקיו שם פרק אעפ"י דטייל ונעשה ת"ח כיון דמצוי אצלה בעיר והוא לומד אינה מקפדת וכן פסקו הטור ומרן באה"ע סימן ע"ו דטייל יכול לעשות ת"ח ואין אשתו יכולה לעכב. ולפ"ז מוכרח דמ"ש הרב מגן אברהם ומשמע בגמ' אפילו הם בני תורה וכו' כונתו לחלק בין ת"ח לבני תורה ולא נהירא כמש"ל וגם עלה בדיניו גם לפי הפוסקים דטייל והוא ת"ח עונתו משבת לשבת ומאי דאמר רב כגון רב שמואל בר שילת לדוגמא בעלמא נקטיה כמש"ל וכן ראיתי שכתב הרב בית שמואל ריש סימן ע"ו בפשיטות. והרב מר וקציעה נראה דלא זכר האי דינא דהוא כתב דרב שמואל בר שילת הוא מהאמוראים ומסיק דלהיותו מלמד תינוקות דינו כפועל שתיים בשבת והרי קי"ל דטייל ונעשה ת"ח אין אשתו מעכבת גם רב שמואל בר שילת ת"ח ודינו משבת לשבת ורב לדוגמא נקטיה כמ"ש הוא ז"ל לדעתו דהוי כפועל:

ד'. אם הוא מלמד תינוקות מקרא משנה ואינו ת"ח נראה כמ"ש הרב מר וקציעה דדינו כפועל:
ה'. ואין פורעים מס וכו'. הרב בית שמואל סימן ע"ו ס"ק א' כתב והרמב"ם כתב דוקא כשהוא פטור ממסים והטור השמיט את זאת עכ"ל ונתחלפו לו הדעות דהרמב"ם השמיט פטור ממס והטור כתבו כמבואר בטור וב"י והרב חלקת מחוקק ע"ש:

ו'. ועונת ת"ח מלילי שבת ללילי שבת וכו' הר"ן כתב דלא נזכר במשנה דין ת"ח להורות דאם יתחדש להם בתלמודם וכו' פטורים ולקמן סימן ר"פ עמדתי בזה בס"ד. ומהר"ם שיף בחידושו נתן טעם לפי שהם צנועים לא פרסם התנא ויליף מקרא גמלים מניקות ובניהם וקרי ביה ובנאיהם ואמרו רז"ל לפי שצנועים לא פרסמם והוא טעם נכון. ומ"ש הרב קרבן נתנאל פרק אעפ"י דרמוז במאי דתנן החמרים אחת בשבת ע"ד יששכר חמור גרם. ק"ק דאחת בשבת הוא בלילה שירצו משא"כ ת"ח קביע ליה ליל שבת. ויש לישיב וק"ל:

ז'. מלילי שבת ללילי שבת וכו' הא דנקט מלילי שבת ללילי שבת ולא קאמר עונת ת"ח בליל שבת להורות דאינו רשאי להוסיף כך כתב בספר עטרת זקנים. ואפשר דבכלל זה הוא שאם הי"ל אונס בליל שבת אחת אינו חייב לשלם בתוך שבוע כי עונתן אינו אלא מלילי שבת ללילי שבת ואם נאנס באחת מלילי שבת ימתין עד ליל שבת אחרת וכן כתב הרב אליה רבה בשם הרב עולת תמיד והוא מסתפק בדבר ע"ש ולי נראה לדינא כהרב עולת תמיד ומה גם כפי דעת הזהר הקדוש בטעם הדבר אמנם הכל לפי מה שהוא אדם איש וביתו. ובוזה וכיוצא בו ישים מעייניו לשקול הענין בשקל הקדש ותנן הוי מחשב הפסד מצוה וכו' וכתוב בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך:

